

Tomasz Rembalski, Wioleta Rembalska

Noty wydawnicze 2016

Acta Cassubiana 18, 337-372

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Tomasz Rembalski
Wioleta Rembalska
Gdańsk

Noty wydawnicze 2016

Piotr Kitowski, *Sukcesja spadkowa w mniejszych miastach województwa pomorskiego w II połowie XVII i XVIII wieku. Studium prawnohistoryczne*, Warszawa 2015, Wydawnictwo Neriton, ss. 320

Jak czytamy: „Model sukcesji stanowił jeden z najważniejszych elementów odróżniających prawo chełmińskie od innych obowiązujących we wczesnonowoczesnej Polsce systemów prawnych. W oparciu o szeroką bazę źródłową autor ukazał skomplikowaną problematykę spadkobrania i spadku w mniejszych miastach Prus Królewskich w II połowie XVII i w XVIII w. na przykładzie wybranych ośrodków województwa pomorskiego. Monografia naświetla zarówno teoretyczne podstawy prawa spadkowego, jak i jego praktyczne stosowanie w życiu codziennym mieszczan małych miast”. Podzielona na dwie części praca Kitowskiego posiada charakter interdyscyplinarny, łącząc w sobie metody stosowane w warsztacie prawnika, historyka i historyka kultury materialnej. Pierwsza część, zatytułowana *Spadkobranie w systemie prawa chełmińskiego* składa się z czterech rozdziałów, w których omówiono normatywne podstawy sukcesji spadkowej, tytuły dziedziczenia, postępowanie spadkowe oraz opiekę nad małoletnimi i wdowami. Część druga *Kultura materialna mieszkańców mniejszych miast pomorskich w świetle dokumentacji spadkowej (testamenty, inwentarze pośmiertne, działy spadkowe)*, w trzech rozdziałach porusza zagadnienia związane z nieruchomościami, ruchomościami oraz wierzytelnościami i pasywami.

Należy dodać, iż dr Piotr Kitowski, adiunkt w Katedrze Historii Prawa UG, za niniejszą pracę został uhonorowany tegoroczną prestiżową Nagrodą im. Gerarda Labudy.

Jacek Kowalkowski, *Wybicy herbu Rogala od XVI do XX wieku*, Warszawa 2015, Wydawnictwo DiG, ss. 455 + 2 tab. genealogiczne

Książka o Wybickich, owoc dwudziestoletnich badań autora, poświęcona jest genealogii rodu, który zamieszkiwał Prusy Królewskie i Wielkopolskę, a jej

najwybitniejszym przedstawicielem był Józef – twórca hymnu narodowego. Ukazała się w ramach interesującej i cennej serii wydawniczej *Szlachta i ziemiaństwo na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*. Zdaniem autora: „Była to drobna rodzina szlachecka o zagadkowym pochodzeniu, która pojawiła się w województwie pomorskim na przełomie wieków XVI i XVII. Jednym z celów tej pracy była próba rewizji legendy o pochodzeniu Wybickich, jaką zamieścił w swoim pamiętniku Józef Wybicki (zm. 1822) [...]. Zgromadzone w tej pracy dokumenty pozwoliły na odtworzenie w miarę pełnej genealogii tej rodziny”. Książka, dzięki zastosowaniu prostej numeracji osób i przede wszystkim dwóm tablicom genealogicznym jest przejrzysta, a jej lektura łatwa, co nie zawsze zdarza się przy tego typu pracach.

Wojciech Skóra, *Kaszubi i słupski proces Jana Bauera w 1932 roku. Z dziejów polskiego ruchu narodowego na Pomorzu Zachodnim (część 1)*, Słupsk–Poznań 2016, Wydawnictwo Rys, ss. 376

Autor książki jest historykiem związanym ze słupskim ośrodkiem badawczym. Za cel książki wyznaczył sobie: „...przedstawienie sytuacji Kaszubów w dwóch wschodnich powiatach pruskiej prowincji Pomorze, bytowskim i lęborskim, w trudnym dwudziestoleciu międzywojennym, gdy znaleźli się oni na linii konfrontacji polsko-niemieckiej. Chodzi też o ukazanie mechanizmów działania władz niemieckich i polskich, przez pryzmat dokumentów z procesu Jana Bauera. Słupska rozprawa z 1932 roku jest jedną z najciekawszych, dotychczas nie w pełni odkrytych kart historii Pomorza w XX wieku”. Jak czytamy w *Zakończeniu*: „Słupski proces organizatora szkół polskich w rejencji koszalińskiej, Jana Bauera, był jednym z najważniejszych wydarzeń w zmaganiach polsko-niemieckich na polu oświaty mniejszościowej. Dlatego też trafniej jest nazwać go »procesem słupskim« niż »procesem Jana Bauera«, gdyż celem z całą pewnością nie był jeden nauczyciel, kierownik prowincjonalnego oddziału Związku Polskich Towarzystw Szkolnych w Niemczech. Niemcy uderzyli trafnie, sprawę dobrze zaplanowali i wygrali. Próba wprowadzenia oświaty polskiej na kaszubskich »kresach niewyzwolonych« zakończyła się spektakularną klęską”.

Marek Smoliński, *Świętopełk Gdański*, Poznań 2015, Wydawnictwo Poznańskie, ss. 368 + 3 nlb

Praca składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy zatytułowany *Pochodzenie i znaczenie rodu Świętopełka* omawia poglądy literatury na temat „kłopotliwych” początków rodu Sobiesławiców, następnie opisuje życie i działalność przodków Świętopełka oraz pozycję rodu w hierarchii Polski Piastowskiej przed

1227 rokiem. W rozdziale tym charakterystyce została poddana również polityka duńska i niemiecka na południowych wybrzeżach Bałtyku i na Pomorzu. W rozdziale II *Ku politycznej samodzielności* autor przedstawił debiuty polityczne władcy pomorskiego, w tym szerzej jego rolę odegraną na zjeździe w Gąsawie. Rozdział III nosi tytuł *Pełnia władzy*, w którym w pięciu podrozdziałach scharakteryzował Świętopełka jako suwerennego władcę i jego państwo, następnie jego otwarcie polityki na zachód i zajęcie ziemi sławieńskiej, dalej sojusz z Władysławem Odonicem oraz sprawy pruskie. Rozdział kończy opis konfliktów Świętopełka z rodziną, w tym z synami. Rozdział IV noszący tytuł *Wojny koalicyjne 1242–1258*, poświęcony został omówieniu wojen z zakonem krzyżackim i księżętami polskimi w latach 1242–1253 oraz wojnom z Wielkopolską i Pomorzem Zachodnim w latach 1256–1258. Książkę zamykają *Epilog* i obszerna *Bibliografia*.

Krzysztof Jajdzewski, *Historia lasów gdańskich. Od dóbr oliwskich i puczych do Nadleśnictwa Gdańsk*, Gdynia 2016, wyd. Nadleśnictwo Gdańsk, ss. 191

Praca składa się z czterech rozdziałów poprzedzonych *Przedmową* nadleśniczego Marka Zemana oraz *Wstępem*. Do pracy dołączono również *Słownik ważniejszych pojęć*, *Bibliografię* i *Wykazów skrótów*. Wszystkie rozdziały zostały zbudowane według obranego schematu, w którym znalazło się omówienie sytuacji polityczno-administracyjnej i własnościowej w danej epoce, gospodarki leśnej, zaś w dwóch minionych wiekach dodatkowo administracji i służby leśnej oraz ich umundurowania. Rozdział pierwszy zatytułowany *Pod rządami książąt gdańsko-pomorskich, zakonu krzyżackiego i w I Rzeczypospolitej*, drugi nosi tytuł *Pod pruskim panowaniem (1772–1920)*. Trzeci *W niepodległej i okupowanej Polsce (1920–1945)* i czwarty, zatytułowany *Powojenna rzeczywistość*. Ostatni rozdział kończy rozbudowany spis 20 leśnictw wraz z zarządzającymi nimi leśniczymi, opatrzonego fotografiami ich siedzib.

***Kataster fryderycjański okręgu kościerskiego 1772/1773, cz. A–L*, wydał Andrzej Groth, Kościerzyna 2015, wyd. Muzeum Ziemi Kościerskiej im. dra Jerzego Knyby w Kościerzynie, ss. 274 + 2 mapy**

Jedna z najważniejszych publikacji źródłowych ostatnich lat dotyczących Pomorza Gdańskiego w pierwszym okresie zaboru pruskiego. Kataster fryderycjański z 1772/1773 r. to źródło o szerokim zasięgu terytorialnym obejmującym Prusy Zachodnie i Okręg Nadnotecki oraz w miarę jednolitym i sumarycznym

ujęciu, które doczekało się licznych szczegółowych ocen i opinii w literaturze. Kataster sporządzony został pojedynczo dla każdej wsi lub majątku szlacheckiego łącznie z przynależnymi folwarkami bądź pustkowiami (koloniami, przysiółkami) posiadającymi własne nazwy. W ramach osiedli każde gospodarstwo otrzymywało klasyfikację i oszacowanie dochodów dla celów podatkowych. Wsie czy też majątki składające się z kilku osad podlegały spisom w ramach okręgów. Opublikowana część okręgu kościerskiego zawiera kataster dla 50 miejscowości od litery A do L, stanowi zatem pierwszą część kapitalnego źródła dla historyków, amatorów dziejów lokalnych oraz genealogów. Należy jednak pamiętać, iż okręg kościerski z 1772/73 roku terytorialnie nie pokrywał się z obecnym, ani wcześniejszym (tj. z czasów pruskich) powiatem kościerskim. Stanowił zaledwie jego część wschodnią, a ponadto zawierał w sobie sporą część miejscowości z późniejszego powiatu kartuskiego.

Krzysztof Mikulski, *Tarcze herbowe z Kościoła Mariackiego w Toruniu*, Warszawa 2015, Wydawnictwo DiG, ss. 252

Monografia ukazała się w serii *Szlachta i ziemiaństwo na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*, w której zamieszczono wielobarwne wizerunki herbów z opisem, należących do stu rodzin patrycjuszowskich w Toruniu zawieszonych w kościele Mariackim w Toruniu. We wstępie autor omówił historię zbioru tarcz herbowych, następnie źródła, które zawierają informacje o tych herbach i toruńskim patrycjacie. Wreszcie podjął się omówienia sposobu uporządkowania zbioru tarcz, założeń ideowych powstania panteonu w kościele Mariackim oraz scharakteryzował specyfikę „heraldyki toruńskiej”.

Janusz Małek, *Dwie części Prus. Studia z dziejów Prus Książęcych i Prus Królewskich w XVI i XVII wieku*, wyd. II, Toruń 2015, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ss. 287

Praca, której pierwsze wydanie ukazało się w 1987 roku, dotyczy problematyki tzw. podwójnego kraju, czyli Prus, które w wyniku wojny trzynastoletniej (1454–1466) między zakonem krzyżackim a Polską, na mocy traktatu pokojowego zawartego w Toruniu (1466), podzielono na dwie części, po 1525 roku nazywanymi Prusami Królewskimi i Prusami Książęcymi. „Prawie wszystkie studia publikowane w tym tomie bezpośrednio lub pośrednio traktują o procesie »schożenia się« czy też »rozchodzenia się« tych części”.

Janusz Małłek, *Od Prus do Mazur. Szkice z dziejów Prus, Pomorza, Warmii i Mazur*, Dąbrówno 2016, wyd. Oficyna Retman, Archiwum Państwowe w Olsztynie, ss. 293 + 3 nlb

Trzeci z kolei zbiór szkiców prof. Janusza Małłka, który ukazał się w Oficynie Retman. Obecny tom zawiera dwadzieścia tekstów autora poświęconych dziejom Prus, Pomorza, Warmii i Mazurom, które ukazały się w latach 1958–2015. Na końcu każdego tekstu została zamieszczona nota bibliograficzna wskazująca miejsce i czas pierwodruku. Tom otwiera debiut naukowy z czasów studenckich autora *Poczta Królewiecka* (1958 r.), zamyka zaś artykuł z 2015 roku *Kierunki badań socjologów polskich i niemieckich na Warmii i Mazurach w XX i początkach XXI wieku*.

Witold Kujawski, *Parafie diecezji włocławskiej. Archidiaconat pomorski, Włocławek 2015, Wydawnictwo Duszpasterstwa Rolników, ss. 467*

Autor w oparciu o zachowane protokoły wizytacji biskupich stworzył pracę przedstawiającą sieć parafialną w archidiaconacie pomorskim, będącym do początków XIX wieku częścią diecezji włocławskiej. Jest to druga część szerszego opracowania, gdzie już wcześniej ks. Kujawski opublikował parafie archidiaconatów kruszwickiego i włocławskiego.

Bogusław Głodowski, *O ruchu trzeźwościowym w diecezji chełmińskiej w latach 1848–1939*, Gdańsk 2016, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 291 + 1 nlb

Książka, praca doktorska autora, składa się z czterech rozdziałów, poprzedzonych *Słowem wstępnym* abpa Sławoja Leszka Głodzia, *Wprowadzeniem* bpa Ryszarda Kasyny oraz autorskim *Wstępem*. W rozdziale I omówiono narodziny i rozwój ruchów trzeźwościowych w II połowie XIX wieku, w drugim powstanie bractw trzeźwości w diecezji chełmińskiej, w trzecim stosunek państwa i Kościoła do ruchu trzeźwościowego na Pomorzu w okresie międzywojennym oraz w czwartym renesans bractw trzeźwości w diecezji chełmińskiej w latach 1920–1939. Pracę zamykają *Zakończenie*, *Bibliografia*, obszerne *Aneksy* oraz wykaz skrótów i załączników.

Witosiława Frankowska, *Kolędowanie na Kaszubach. Dzieje kolęd na Pomorzu od XVI do XXI wieku*, Warszawa 2015, wyd. Instytut Sławistyki PAN, ss. 524

Dysertacja doktorska wydana przez Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk autorstwa Witosławy Frankowskiej – muzykolożki, kompozytorki i pedagogożki

Akademii Muzycznej w Gdańsku, wychowanej w rodzinie o długoletnich tradycjach kaszubskich i muzycznych. Według autorki pieśni, a szczególnie kołędy, to na Pomorzu łącznik między pokoleniami, ale i świadectwo historii oraz rozwoju języka. W swojej pracy omówiła historię badań kaszubskiej twórczości kołędowej, obrzędy i zwyczaje kaszubskie w okresie Adwentu, Bożego Narodzenia i Wielkanocy, przedstawia klasyfikację rodzajową kołęd kaszubskich, charakteryzuje melodie kołędowe, cechy regionalne kaszubskiego repertuaru kołędowego: język, świadomość religijną, etniczną, symbolikę, instrumenty ludowe oraz opisuje zjawisko kołędowania w perspektywie historycznej i interregionalnej.

***Tobie dziś czyniem serc swych ofiary... Garść wiadomości historycznych o pieśniach religijnych*, oprac. Janusz Jasiński, Zenona Rondonańska, Olsztyn 2016, wyd. Fundacja Quo Vadis Domine w Olsztynie, ss. 133**

Stara łacińska maksyma kościelna zapewnia, iż „kto śpiewa, modli się podwójnie”, a dzieje kultu Bożego trudno sobie wyobrazić bez pieśni religijnych – tak do lektury swojego dzieła zachęcają czytelników autorzy opracowania, Janusz Jasiński oraz Zenona Rondonańska, przekazujący wiele cennych informacji na temat znanych nam pieśni. Pierwszą jest pastorałka *A wczora z wieczora* poety Jana Żabczyca – świadectwo (świadcząca o) religijnej kultury ludowej z okresy baroku, za nią m.in. *Ach, mój Jezu, Anioł Pański* – modlitwa odmawiana niegdyś trzy razy dziennie, sławiąca macierzyństwo NMP, powstała w XIII wieku, *Anioł pasterzom mówił* – bodajże najstarsza kołęda polska śpiewana po dziś dzień, bardzo wysoko oceniana pod względem artystycznym. A także *Bogurodzica* – najstarszy zabytek polskiej kultury religijno-muzycznej, *Boże, coś Polskę; Bóg się rodzi; Cicha noc, święta noc; Gaude Mater Polonia* i wiele, wiele innych. Lektura obowiązkowa.

Vladislav Knoll, *Kašubština v jazykowém kontaktu*, Praha 2012, wyd. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, ss. 290 + 1 nlb

Praca czeskiego sławisty dotyczy analizy przemian zjawisk diachronicznych związanych z obecnością kontaktu językowego na przykładzie pogranicza germańsko-słowiańskiego. Przykładem owym stało się dla autora pogranicze niemiecko-kaszubskie na przełomie XIX i XX wieku.

Jerzy Strzelczyk, *Zapomniane narody Europy*, wyd. II poprawione i uzupełnione, Poznań 2015, Wydawnictwo Poznańskie, ss. 395

W zapowiedzi wydawcy czytamy: „Na kartach tej książki poznamy tajemniczy lud Wenetów, germańskich Swebów i Longobardów, skońców, stepowych

Alanów i malujących się na niebiesko Piktów, Chazarów wyznających judaizm i zagadkowych Wiślan, wymarłe plemiona słowiańskie Obodryców i Drzewian połabskich oraz Jaćwięgów, do wyginięcia których przyczynili się Polacy. Ze strzępów przekazów, kronik i nielicznych pozostałości archeologicznych autor odtworzył fascynujące historie zapomnianych narodów Europy”.

Krzysztof Zajączkowski, *Westerplatte jako miejsce pamięci 1945–1989*, Warszawa 2015, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, ss. 414 + 1 nlb

Książka, w której autor próbuje odpowiedzieć na pytanie: „Co spowodowało, że Westerplatte urosło do rangi wrzeźniowego symbolu i stało się składnikiem kanonu historycznego Polaków? Jakie były przyczyny tego stanu rzeczy, jakie mechanizmy zadziałały? Kto i w jakim celu wywierał wpływ na kształtowanie i rozpowszechnianie wiedzy o obronie Składnicy? Jakie zasady rządziły procesem narastania wokół Westerplatte nowych sensów? Czym stała się pamięć o Westerplatte w kolejnych latach jej funkcjonowania?” Dowiadujemy się, iż Zajączkowski: „...poszukując odpowiedzi na tak postawione pytania, sięga do problematyki pamięci społecznej oraz podejmuje badania w ramach tzw. historii drugiego stopnia. Zaprezentowana analiza przesłanek, które pochodzą z badań nie tylko klasycznych źródeł pisanych, ale także ze starannie zgromadzonej dokumentacji spuścizny literackiej i filmowej, sprawia, że otrzymujemy wielowymiarowy obraz specyficznego miejsca pamięci. Praca stanowi ważny wkład w dotychczasową wiedzę o sposobie działania propagandy w okresie PRL, a jednocześnie podejmuje wiele zagadnień stawianych w literaturze przedmiotu w związku z Westerplatte, pokazując zakres mistyfikacji w dotychczasowych opracowaniach na ten temat”.

Eugeniusz S. Kruszewski, *W służbie Polski i nauki. Instytut Polsko-Skandynawski w latach 1985–2015*, Kopenhaga 2015, wyd. Instytut Polsko-Skandynawski, ss. 217

Książka powstała z okazji 30-lecia działalności Instytutu Polsko-Skandynawskiego, którego działalność opiera się na dwóch filarach: Fundacji oraz Instytucie Naukowo-Badawczym. Na dalszych kartach książki „omówiono także działalność wydawniczą, zbiory w archiwum i bibliotece oraz działalność pozanaukową, która w okresie, gdy Polska nie była suwerenna, była konieczna dla zmanifestowania wolnej nauki i jej ideałów, która od 1939 r. rozwijała się w warunkach wolności na Zachodzie”. Wśród członków elitarnego Instytutu znalazło się kilku naukowców z Pomorza.

Daniel Kalinowski, *Żydzi polscy i pomorscy. Studia o ludziach i literaturze*, Gdańsk–Słupsk 2016, wyd. Instytut Kaszubski w Gdańsku, Akademia Pomorska w Słupsku, ss. 327

W *Słowie wstępnym* napisano, iż autor „...w swoich rozważaniach nawiązuje do kwestii obecności kultury żydowskiej w dziejach kultury Polski i Pomorza (głównie części wschodniej i kaszubskiej) rozpatrywanej przede wszystkim dzięki medium literatury...”. Z tak szeroko sformułowanego tematu Kalinowski wybrał „...przede wszystkim problematykę tożsamościową, a w szczególności kwestię asymilacji Żydów w duchu kultury polskiej (rzadziej w ramach kultury niemieckiej)”. Analiza tego typu kwestii badawczych dokonana została na materiale autobiograficznym, tekstach literatury pięknej oraz wypowiedziach publicystycznych.

Ewa Gawrońska, *Polskie życie muzyczne na Pomorzu w latach 1920–1939*, Toruń 2016, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 692

We *Wstępie* czytamy: „Celem tej pracy jest pokazanie, jak rozwijało się życie muzyczne jednego regionu Polski – Pomorza, w tej jego części, która znalazła się w odrodzonym w 1918 r. państwie” (s. 11). Ponadto zamiarem autorki jest „...pokazanie różnych form działalności mieszkańców Pomorza w dziedzinie muzyki. Chodzi o aktywność muzyków zawodowych, amatorów, a także osób, które były aktywne w zakresie upowszechniania muzyki. Ludzie, którzy prowadzili tę działalność, żyli w określonym miejscu i czasie. Ważne jest więc pokazanie, w jakich warunkach i okolicznościach ta działalność się odbywała” (s. 13).

Janusz Trupinda, *KS Gedania – klub gdańskich Polaków (1922–1953)*, Gdańsk 2015, Wydawnictwo Oskar w koedycji z Muzeum Historycznym Miasta Gdańska, ss. 500 + 1 nlb

Dzieje najstarszego polskiego klubu sportowego w Gdańsku. We *Wstępie* czytamy: „Klub Sportowy Gedania stanowi swego rodzaju fenomen. Polaków w Gdańsku było bowiem stosunkowo niewielu, a klub był aktywny na zdumiewająco wielu polach, wyróżniał się liczebnością, osiąganymi wynikami, pracą z młodzieżą. Poprzez swoją aktywność świadczył właśnie o istnieniu społeczności polskiej w Wolnym Mieście Gdańsku, o polskich tradycjach i języku. Był małą reprezentacją Polski” (s. 11–12).

Erich Murawski, *Bój o Pomorze. Ostatnie walki obronne na wschodzie*, tłum. Grzegorz Bęblik, Oświęcim 2015, Wydawnictwo NapoleonV, ss. 453

Przekład niemieckiej pracy *Der Kampf um Pommern. Die letzten Abwehrschlechten im Osten* z 1969 roku, autorstwa wieloletniego niemieckiego oficera propagandowego, z pochodzenia Pomorzanina, Ericha Murawskiego. Książka opisuje walki na terenie ówczesnej niemieckiej prowincji *Pommern* (pol. Pomorze Zachodnie) od lutego do maja 1945 roku w oparciu o zachowane dokumenty wojskowe oraz relacje świadków. Według tłumacza, Murawski „...posługuje się językiem raczej nieskomplikowanym, choć miejscami irytującym nadmiernym przywiązaniem do wojskowego sposobu wyśławiania się”.

Antoni Konkel, *Stacja Ratownictwa Brzegowego w Jastarni 1870–1945*, Gdańsk 2012, wyd. Centralne Muzeum Morskie w Gdańsku, ss. 143

Dzieje działającej przez 75 lat brzegowej stacji ratowniczej w Jastarni, w tym 56 lat pod zarządem Niemieckiego Towarzystwa Ratowania Rozbitków, które ją stworzyło, finansowało, wyposażało w sprzęt i dbało o wyszkolenie drużyny ratowniczej. Jej członkami byli ochotnicy – kaszubscy rybacy z Jastarni. W okresie międzywojennym stacja działała dopiero od 1926 roku. Jej funkcjonowanie ustało w 1945 roku.

Krzysztof Sławski, *Bernard Szczęsny (1919–1993). Więzień Stutthofu, burmistrz Wejherowa, prezes Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego*, Gdańsk 2015, wyd. Instytut Kaszubski i Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, ss. 375 + 1 nlb

Jak czytamy w recenzji Grzegorza Berendta: „Książka [...] stanowi pionierskie opracowanie biografii oraz społecznej, politycznej i zawodowej aktywności Bernarda Szczęsnego. Autor wnikliwie opisuje życie bohatera swojej pracy: uczestnika kampanii wrześniowej, komendanta struktur ZWZ/AK w powiecie chojnickim i z powodu swojej konspiracyjnej działalności więźnia KL Stutthof, po wojnie burmistrza Wejherowa i przewodniczącego Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Wejherowie i wiceprzewodniczącego Prezydium Wojewódzkiej RN w Gdańsku (czyli de facto starostę wejherowskiego i wicewojewodę gdańskiego), współorganizatora I Kongresu Kaszubskiego (1946), współinicjatora założenia Zrzeszenia Kaszubskiego (1956) i jego wieloletniego prezesa, przewodniczącego Klubu Byłych Więźniów Obozu Koncentracyjnego Stutthof, inicjatora powstania Muzeum Stutthof i pomnika Obrońców Westerplatte”.

Adam S. Labuda, *Z dziejów historii sztuki. Polska, Niemcy, Europa, Poznań 2016, Wydawnictwo Nauka i Innowacje sp. z o.o., ss. 412 + 2 nlb*

Książka jest zbiorem studiów poświęconych refleksji nad dziejami historiografii artystycznej w XIX i XX wieku. Większość z nich dotyczy historii sztuki akademicko-unwersyteckiej, jej dyskursów, instytucji i przedstawicieli.

Krzysztof Kwiatkowski, *Memoria continenter historiam denotat. Bitwa pod Grunwaldem / Tannenbergiem / Żalgirisem 1410 w najnowszych badaniach, Toruń 2015, „Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, z. 1, wyd. TNT, ss. 277 + 2 mapy*

W *Uwagach wstępnych* autor napisał, iż: „Prezentowana książka jest efektem kontaminacji moich zainteresowań badawczych na dwóch głównych płaszczyznach – po pierwsze w odniesieniu do fenomenu zakonu niemieckiego, po drugie zaś naukowej fascynacji militarnym wymiarem kultury ludzkiej, zwłaszcza zachodniego kręgu kulturowego w późnym średniowieczu i epoce wczesnonowoczesnej. Bitwa rozegrana 15 VII 1410 r. nieopodal ówczesnych wsi Grüvelt/Grünefelde (tj. dzisiejszego Grunwaldu) i Tennenberg (tj. dzisiejszego Stębarka) stanowi kwestię dotykającą obu tych płaszczyzn”.

Janusz Kutta, *Miasto ogród. Z dziejów zieleni miejskiej w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2016, nakładem autora, ss. 216*

Profesor Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, prorektor tej uczelni, historyk, absolwent UMK w Toruniu, autor książek z zakresu historii, administracji i historii prawa, redaktor i współautor *Bydgoskiego słownika biograficznego*, stworzył monografię poświęconą „ogrodowemu miastu” – Bydgoszczy, którą to nazwę nosi oficjalnie od 1996 roku, kiedy to Komisja Urbanistyki stanu Karnataka w Indiach przyznała jej srebrny medal i tytuł Miasto-Ogród. Zainteresowanie historią tej zieleni, miastem tonącym w kwiatach, wydaje się zatem zrozumiałe.

Krzysztof Halicki, *Policja polityczna w województwie pomorskim w latach 1920–1939, seria Zakręty Historii, Łódź 2015, wyd. Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński, ss. 486 + 2 nlb*

Praca dr. Krzysztofa Halickiego, bydgoszczanina, pracownika tamtejszego Archiwum Państwowego „stanowi pierwsze całościowe ujęcie funkcjonowania Policji Politycznej w województwie pomorskim. (...) Autor przedstawił prze-

bieg jej tworzenia, zasady funkcjonowania, wewnętrzną organizację oraz rolę w życiu państwowym i politycznym w II RP. Omówił metody pracy operacyjno-wywiadowczej, działania szpiegowskie, inwigilację mniejszości narodowych na podstawie materiałów źródłowych znajdujących się w polskich i zagranicznych archiwach, zasobów dzienników ustaw i dzienników urzędowych, opracowań tematycznych, pamiętników i wspomnień”.

Krzysztof Halicki, *Samorząd powiatowy w powiecie tczewskim w latach 1920–1939*, Tczew 2016, wyd. Powiat Tczewski, ss. 189 + 1 nlb

Książka opowiada o wydarzeniach i ludziach ważnych dla dziejów powiatu tczewskiego, jest rezultatem kwerendy w archiwach i bibliotekach, uwzględnia literaturę przedmiotu dotyczącą historii Pomorza Gdańskiego, administracji, dziejów Kościoła katolickiego, a także zagadnień gospodarczych, demograficznych i statystycznych. Rozdział I sięga czasów od I wojny światowej do 1920 roku, rozdział II charakteryzuje przemiany administracyjne powiatu tczewskiego w omawianym okresie, kolejny zawiera biogramy starostów, zaś ostatni – IV, wybrane biogramy pracowników samorządowych powiatu.

Wiesław Trzeciakowski, *Niemcy i Polacy w Bydgoszczy – nie tylko konflikty*, Bydgoszcz 2016, nakładem autora, ss. 90

Wiesław Trzeciakowski – poeta, prozaik, tłumacz niemieckiej poezji i eseistyki artystycznej, krytyk literacki, zajmujący się także publicystyką historyczną, pracownik Archiwum Państwowego w Bydgoszczy oddaje czytelnikom książkę, o której sam we *Wstępie* pisze, iż jest „przeglądem wybranych faktów z historii Bydgoszczy i regionu, sięgającym jednakże do samej istoty konfliktów polsko-niemieckich, do 1945 roku”. Jak można sądzić inspiracją do jej napisania stała się wizyta pisarza w Mannheim – mieście partnerskim Bydgoszczy, położonym w Badenii-Wirtembergii i odbyte tam rozmowy na temat naszych wzajemnych relacji, historii.

Henryk J. Muszyński, *Początek wspólnej drogi. Dialog katolicko-żydowski w Polsce w latach 1986–1994*, Gniezno–Pelplin 2015, Wydawnictwo Bernardinum, ss. 656

Książka jest pokłosiem dialogu podjętego w latach 1986–1994 między Komisją Episkopatu Polski ds. Dialogu z Judaizmem ze środowiskami żydowskimi. Składa się z dwóch części. W pierwszej *Początek wspólnej drogi* zamieszczono następujące rozdziały: *Komisja Episkopatu Polski ds. Dialogu z Judaizmem, Nauczanie,*

Dialog, Świadectwa, Wypowiedzi i publikacje. Cześć druga, zatytułowana *Na drogach dialogu chrześcijańsko-żydowskiego w Polsce* zawiera wypowiedzi pięciu polskich duchownych.

Wojciech Kokowski, *Polskie szeregi na ziemi złotowskiej*, wyd. II zmienione i uzupełnione, Krajenka–Piła 2013, Wydawnictwo Media Zet Zuzanna Przeworska, ss. 515

Dzieje rodziny Kokowskich, Związku Polaków w Niemczech i jego działaczy na tle dziejów ziemi złotowskiej od czasów pruskich do współczesności. W wielu miejscach przebija gorycz, nieodłączna dla ludności polskiej żyjącej pod panowaniem niemieckim do 1945 roku, której później dane było napotykanie na mur niezrozumienia ze strony władz polskich i nowych mieszkańców Ziemi Odzyskanych.

Złotów nasz i wasz, cz. 2. Pamiętniki Bernadety Kowalskiej, wspomnienia Joachima Skrentnego, artykuły pod red. Witolda Poczajowca, red. Zofia Korpusik-Jelonkowa, Złotów 2012, wyd. Muzeum Ziemi Złotowskiej, ss. 336

Książka zawiera wspomnienia rdzennych mieszkańców ziemi złotowskiej, Bernadety Kowalskiej i Joachima Skrentnego oraz zbiór artykułów o historii Złotowa, autorstwa redaktora Witolda Poczajowca. Szczególnie zapadają w pamięć szczerze opisane „pokręcone” losy Joachima Skrentnego, w młodości członka Hitlerjugend, po 1945 roku junaka 51 brygady „Służba Polsce”, członka PZPR, budowniczego Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych na ziemi złotowskiej.

Modernizacja – polskość – trwanie. Społeczne, kulturowe i polityczne aspekty aktywności Polaków na przełomie XIX i XX wieku, pod red. Szczepana Wierchosławskiego, Toruń 2015, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ss. 313

Książka jest owocem ogólnopolskiej konferencji pod tym samym tytułem, jaka odbyła się w Toruniu 16 października 2014 roku. Składa się na nią czternaście artykułów, w tym m.in. duża część dotycząca problematyki pomorskiej: Szczepana Wierchosławskiego *Zabory ziem polskich – geneza polskiej nowoczesności*, Agnieszki Zielińskiej *Rewolucja cywilizacyjna i demograficzna na przełomie XIX i XX wieku na przykładzie miast zaboru pruskiego*, Tomasza Rembalskiego *Tradycje stanowe i narodowe w świadomości przedstawicieli drobnej szlachty na Kaszubach oraz w ocenie pruskiej administracji w XIX wieku i na*

pocz. XX wieku (zarys problematyki), Tomasa Krzemińskiego „Co więc u nas rozumieć należy przez słowo lud?” Niższe warstwy społeczeństwa polskiego pod panowaniem pruskim na przełomie XIX i XX wieku wobec modernizacji, Tomasa Łaszkiwicza Środowiska ziemiańskie na Pomorzu wobec przemian społecznych i politycznych po I wojnie światowej, Edmunda Kizika Katolickie budownictwo kościelne w rejencji gdańskiej w 2. połowie XIX i początkach XX wieku jako społeczny przejaw modernizacji, Janusza Dargacza Polscy letnicy w Sopocie w świetle raportów policji pruskiej z przełomu XIX i XX wieku, czy Radosława Bugowskiego Kariera zawodowa Władysława Katafiasa, toruńskiego producenta rowerów i rzeczoznawcy samochodowego (w latach 1902–1920).

Życie lokalnych społeczności w Prusach Królewskich wpisane w księgi metrykalne, red. Wojciech Zawadzki, Elbląg 2016, Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne, ss. 205

Publikacja zawierająca referaty wygłoszone podczas konferencji naukowej zorganizowanej 29 lutego 2016 r. przez Archiwum Diecezjalne w Elblągu. Wśród jedenastu artykułów m.in.: Mieczysława Różańskiego *Dzieje ksiąg metrykalnych na ziemiach polskich. Okres staropolski*, Edmunda Kizika *Uwagi o ruchu naturalnym w parafii NMP w Gdańsku w drugiej połowie XVII i w XVIII wieku*, Sławomira Kościelaka *Gdańszczanie w księgach metrykalnych podmiejskich dóbr kościelnych. Problem konwersji, więzi pokrewieństwa i układów familijno-ekonomicznych*, Agnieszki Zielińskiej *Przemiany struktur demograficzno-społecznych w Toruniu od końca XVIII do początku XX wieku*, Jana Wiśniewskiego *Kociewskie księgi metrykalne na przykładzie parafii Gniew w XVII–XVIII w.*, Tomasa Rembalskiego *Małżeństwa drobnej szlachty w świetle metryk parafii Borzyszkowy w pierwszym okresie zaboru pruskiego (1772–1806)* oraz Wojciecha Zawadzkiego *Ożenki katolickie jako element ruchu migracyjnego w nowożytnym Elblągu.*

Szlachta i ziemiaństwo na pograniczach kulturowych dawnej Rzeczypospolitej od XVI do początku XX wieku, pod red. Doroty Michaluk i Krzysztofa Mikulskiego, Warszawa 2016, Wydawnictwo DiG, ss. 255

Szesnasty z kolei tom serii *Szlachta i ziemiaństwo na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*, zawierający materiały z konferencji odbytej w 2015 roku w Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu. Wśród 17 tekstów, trzy dotyczą spraw pomorskich: Jacka Kowalkowskiego *Daty familijne pisane przez Pawła Antoniego Białobockiego 1644–1660*, Wiesława Nowosada *Szlachta województwa malborskiego w świetle badań nad procesami migracyjnymi*

XV–XVIII wieku oraz Tomasza Rembalskiego *Władza pruska wobec drobnej szlachty kaszubskiej w świetle wybranych akt urzędowych (1772–1918)*.

Wokół człuchowskiego wzgórza zamkowego od XIV do XX w. Architektura – administracja – polityka. Materiały z konferencji w dniu 22 stycznia 2016 r., pod red. Krzysztofy Monikowskiej, Człuchów 2016, wyd. Muzeum Regionalne w Człuchowie, ss. 95

Publikacja powstała z okazji 40-lecia Muzeum Regionalnego w Człuchowie (1976–2016) i składa się z czterech artykułów: Michała Starskiego *Archeologia o Zamku Wysokim w Człuchowie*, Janusza Trupindy *Zamek w Człuchowie w świetle średniowiecznych źródeł pisanych*, Mariana Frydy „*Familia castriensis*”: *Urzednicy starościńscy, załoga zbrojna i służba na zamku człuchowskim w okresie staropolskim* oraz Jerzego Szwankowskiego *Zamek w Człuchowie w dobie panowania prusko-niemieckiego 1772–1945*.

Zapomniani kaci Hitlera. Volksdeutscher Selbstschutz w okupowanej Polsce 1939–1940. Wybrane zagadnienia, pod red. Izabeli Mazanowskiej i Tomasza Sylwiusza Cerana, Bydgoszcz–Gdańsk 2016, wyd. Instytut Pamięci Narodowej, Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, ss. 323 + 21 nlb

Zbiór 18 artykułów, które są szczegółową analizą Volksdeutscher Selbstschutz – organizacji skupiającej członków mniejszości niemieckiej i jej działalności w okupowanej Polsce. Wzbogaca wiedzę faktograficzną na temat zbrodni popełnianych w okresie II wojny światowej, ale również przedstawia nowe elementy do analizy mechanizmu mobilizacji nienawiści oraz działania jednostki w systemie totalitarnym.

Polacy i Ukraińcy. Historia, która łączy i dzieli, pod red. Joanny Karbarz-Wilińskiej, Magdaleny Nowak, Tadeusza Sucharskiego, Słupsk–Gdańsk 2015, wyd. Nadbałtyckie Centrum Kultury w Gdańsku, Akademia Pomorska w Słupsku, Uniwersytet Gdański, Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Gdańsku, Muzeum II Wojny Światowej, ss. 391 + 12 nlb

Książka zawiera materiały pokonferencyjne. Klasycznym referatom i wypowiedziom towarzyszą również zapisy z toczącej się podczas nich dyskusji. Składa się z dwóch części zatytułowanych: *Polska – Ukraina. Bliskie sąsiedztwo?* oraz *Polacy i Ukraińcy – 70 lat po tragedii wołyńskiej*. Opracowanie jest dwujęzyczne, podobnie jak dwie odbyte wcześniej konferencje, których dotyczy.

1990–2015. Norda. 25 lat Rady Związku Oddziałów Północnych ZKP / 25 lat Radzegně Jednotě Nordowěch Partů KPZ, oprac. tekstu Jerzy Hoppe, Wejherowo–Reda–Gdańsk 2015, wyd. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, ss. 113 + 5 nlb

Książka, jak informuje *Wstęp*, o niejednorodnym charakterze, jest zbiorem różnych tekstów (relacji) o działalności „Nordy” – porozumienia oddziałów północnych ZK-P, które posiada typowo społeczny charakter.

Uniwersytet Szczeciński. Prekursorzy, założyciele, ludzie nauki, pod red. Józefa Stanielewicza, Włodzimierza Stępińskiego, Edwarda Włodarczyka, Szczecin 2015, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, ss. 466

Książka powstała z okazji 30-lecia Uniwersytetu Szczecińskiego, w której zamieszczono 76 biogramów osób najbardziej dla tej uczelni zasłużonych.

Rządzący i rządzeni. Władza i społeczeństwo od średniowiecza po współczesność. Materiały z konferencji naukowej zorganizowanej przez Muzeum Historyczne Miasta Gdańska i Stowarzyszenie Rajcy Gdańscy w dniach 24 października 2014 r., 29–30 maja 2015 r., pod red. Sylwii Bykowskiej, Edmunda Kizika i Piotra Paluchowskiego, Gdańsk 2015, wyd. Muzeum Historyczne Miasta Gdańska, Rada Miasta Gdańska, Stowarzyszenie Rajcy Gdańscy, ss. 268

Na książkę, wydaną z okazji 25. rocznicy wprowadzenia reform ustrojowych w Polsce, a dotyczącą dziejów władania miastem nad Motławą, składa się ponad dwadzieścia tekstów podzielonych na dwie części. Pierwsza to artykuły odnoszące się do dziejów średniowiecznych i nowożytnych, zaś druga dotyczy wieku XX. Wśród autorów występują badacze o dużym dorobku naukowym, m.in.: Edmund Kizik, Joachim Zdrenka, Sławomir Kościelak, Hans-Jürgen Bömelburg, Błażej Śliwiński, Peter Oliver Loew czy Cezary Obracht-Prondziński.

Kosznajderskie miscellanea, [oprac.] i słowo wstępne Jerzy Szwankowski, współpraca Włodzimierz Jastrzębski, tłum. z j. niemieckiego Krzysztof Okoński, Chojnice 2015, wyd. Lokalna Grupa Działania Sandry Brdy w Chojnicach, ss. 151

W *Słowie wstępnym* napisano: „Po ukazaniu się na wiosnę 2014 r. pierwszej w języku polskim monografii Kosznajderii – enklawy osadniczej usytuowanej

pod względem terytorialnym pomiędzy Chojnicami a Tucholą, zasiedloną w XV stuleciu przez Krzyżaków niemieckimi przybyszami wyznania katolickiego, jej wydawca [...] postanowiła przygotować kolejną publikację poświęconą tematyce kosznajderskiej. Przekazywany do rąk Czytelników tomik zawiera zestaw kosznajderskich »różności«: od wspomnień poczynając – zarówno autorów polskich, jak i niemieckich, a kończąc na sylwetkach wybitnych postaci wywodzących się z tej społeczności oraz na szkicu prezentującym Kościół rzymskokatolicki na omawianym terenie w latach 1920–1945” (s. 9).

Reformatorzy, red. i oprac. Łukasz Barański, bp Marcin Hintz, Jerzy Sojka, Bielsko-Biała 2013, Wydawnictwo Augustana, ss. 144

Książka ma odpowiedzieć na pytanie, kim byli reformatorzy? Służy temu kilka artykułów. W drugiej części broszury znalazło się kilkadziesiąt biogramów czołowych reformatorów, w tym m.in. pochodzącego z Pomorza (dokładnie Wolina) Johanna Bugenhagena.

Fryderyk Chopin w Toruniu, pod red. Michała Targowskiego, Toruń 2015, wyd. Towarzystwo Miłośników Torunia, ss. 91

Zbiór studiów dotyczących pobytu polskiego kompozytora w Toruniu w 1825 roku. Tomik otwiera list Chopina do Jana Matuszyńskiego o pobycie w Toruniu latem 1825 roku. Następnie zamieszczono artykuły: Michała Targowskiego *Wizyta Fryderyka Chopina w Toruniu w 1825 roku*, Agnieszki Zielińskiej *Toruń w czasach Fryderyka Chopina*, Piotra Bireckiego *Pałac Fengerów. Na toruńskim szlaku Fryderyka Chopina*, Doroty Drzewieckiej, Bartosza Drzewieckiego i Katarzyny Pękackiej-Falkowskiej *Udane i nieudane próby upamiętnienia Fryderyka Chopina w międzywojennym Toruniu* oraz Karoliny Smolarek *Kalendarium wybranych wydarzeń chopinowskich w Toruniu 1825–2015*.

Zapisane i ocalone. Twórczość literacka Anny Łajming, praca monograficzna pod redakcją Adeli Kuik-Kalinowskiej, Słupsk 2016, wyd. Akademia Pomorska w Słupsku, ss. 252

Inspiracją do powstania monografii stało się spotkanie grona badaczy, miłośników i czytelników literatury Anny Łajming – pisarki wiernej ziemi, którzy jesienią 2013 roku przybyli z różnych stron Kaszub, Pomorza i Europy do Muzeum Zachodniokaszubskiego w Bytowie, aby dyskutować o jej twórczości w 10. rocznicę śmierci, w ramach kolejnej edycji Konferencji Kaszuboznawczej. Tom zawiera teksty poświęcone różnym gatunkom i aspektom literatury

stworzonej przez autorkę *Czterolistnej koniczyny*. Publikację rozpoczyna Józef Borzyszkowski opracowaniem *Dzieła Anny Łajming w językach obcych i ich tłumacze*, poświęcający uwagę m.in. tłumaczeniom na jęz. angielski i zasłużonym w tej kwestii osobom: Blanche Krbeček, Stanisławowi Frymarkowi i Katarzynie Gawlik-Luiken. Redaktorka tomu podjęła temat *Surowa prawda życia. Opowiadania Anny Łajming*, zaś o *Fenomenie Anny Łajming* napisał Zbigniew Zielonka. Ponadto wśród autorów opracowań znaleźli się Daniel Kalinowski, Tomasz Derlatka, Katarzyna Szymańska, Jowita Kęcińska-Kaczmarek, Krystyna Lewna, Bożena Ugowska, Łukasz Żółtkowski oraz Andrzej Busler. Swoisty dodatek biograficzny stanowi korespondencja Anny Łajming z Izabellą Trojanowską i kaszubskim wydawcą – Wojciechem Kiedrowskim.

Spór o prawa kobiet. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w Toruniu w dniach 21–22 listopada 2014 roku, pod red. Ryszarda Wiśniewskiego, Colloquia Torunensia XX, Toruń 2015, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, s. 122 + 19 nlb

„Tematem XX toruńskich spotkań dialogicznych pod nazwą Colloquia Torunensia był spór o godność i prawa kobiet. U podstaw dwudniowych spotkań tkwił zakorzeniony w świadomości społecznej wyraźny rozdźwięk między koncepcjami godności reprezentowanymi przez środowisko społeczne i wyznaniowe, broniące tradycyjnych wartości kulturowych a środowiskiem feministycznym i liberalnym odwołującym się do badań nad problematyką określaną jako *gender studies*” (s. 5).

Alfred Wielopolski, Z herbem po służbach. Wspomnienia, do druku przygotował i objaśnieniami opatrzył Aleksander Wit Labuda, Warszawa 2016, wyd. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, ss. 563 + 3 nlb

Wspomnienia postaci nietuzinkowej, polskiego arystokraty, przedwojennego pracownika kancelarii Prezydenta RP Alfreda Szczęsnego hr. Wielopolskiego (1905–1996). W powojennej rzeczywistości, po wielu perturbacjach, ostatecznie znalazł zatrudnienie na Wydziale Inżynierjno-Ekonomicznym Transportu Politechniki Szczecińskiej (1956 rok). Kierował tam Katedrą Historii Gospodarczej i Zakładem Historii Gospodarczej i Doktryn Ekonomicznych. Jego zainteresowania i publikacje naukowe dotyczyły dziejów gospodarki na Pomorzu Zachodnim oraz historii transportu i szlaków komunikacyjnych. Był autorem kilkunastu książek i ponad czterdziestu artykułów z tej dziedziny. Wspomnienia, opatrzone fotografiami, napisane są niezwykle malowniczym i barwnym językiem.

Feliks Sikora, *Zapiski sztubaka i belfra*, Luzino 2016, nakładem autora, ss. 234

Wspomnienia absolwenta Liceum Pedagogicznego w Wejherowie oraz wieloletniego nauczyciela w Szkole Podstawowej im. Lecha Bądkowskiego w Luzinie.

Antoni Wencki, *Orkiestra „Begama” i moje życie*, Kościerzyna 2014, wyd. Muzeum Ziemi Kościerskiej im. dra Jerzego Knyby w Kościerzynie, ss. 366 + 1 nlb

Książka ukazała się w ramach *Kościerskiej Biblioteki Historycznej* (nr 1) i zawiera wspomnienia autora, założyciela i wieloletniego dyrygenta żeńskiej (później młodzieżowej) Orkiestry Dętej „Begama”, działającej przy Powiatowym Zespole Szkół nr 1 w Kościerzynie. Ponadto zamieszczono w niej wspomnienia instrumentalistek, z zarysem podstawowej wiedzy o muzyce na tle wydarzeń w mieście i regionie.

Marek Sass, *Święta Rozalia z Gostycyna. Religijne i społeczne znaczenie kultu*, Bydgoszcz–Gostycyn 2015, wyd. Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Burchat”, ss. 61 + 3 nlb

Jak napisano we *Wstępie*: „Celem niniejszego szkicu jest próba ukazania dziejów kultu św. Rozalii oraz jej religijnych i społecznych aspektów. Opracowanie składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza to zarys historii parafii, ze szczególnym uwzględnieniem okresu, w którym zapoczątkowany został kult świętej patronki z Sycylii. Następnie przedstawiono różne kierunki jego rozwoju” (s. 7). W broszurze zamieszczono również aneksy o charakterze źródłowym.

Heinrich Dyck, *Dziennik żuławski 1878 / Tagebuch von 1878*, tłum. Małgorzata Rysicka, Sztum–Nowy Dwór Gdański 2015, wyd. Stowarzyszenie Inicjatyw Obywatelskich TAKA GMINA w Sztumie, ss. 182 + 1 nlb

Unikatowy dziennik żuławskiego chłopca, menonity Heinricha Dycka z Hauskampe, zaginionej osady nad Szkarpawą, w krótkich notkach opisujący codzienne zajęcia w 1878 roku. Jego wydawcy podali do druku wersję przetłumaczoną na język polski oraz oryginalną niemiecką. Tekst dziennika poprzedzony został wprowadzeniem Leszka Sarnowskiego *Heinrich Dyck i jego unikatowy dziennik*. Na końcu książki znalazły się teksty Jurgena *O menonitach* i Andrzeja Kasperka *Żuławski chłop potęgą jest i basta*.

Ludwig Passarge, *Z wiślanej delty. Tczew, Gdańsk, Żuławy, Malbork. Szkice z podróży 1856*, przekład Wawrzyniec Sawicki, tekst przygotował, przypisami i posłowiem opatrzył Jacek Borkowicz, słowo wstępne Andrzej Januszajtis, Gdańsk 2016, Wydawnictwo Oskar. Sp. z.o.o., ss. 368 + 5 nlb

Podróżnicza książka, pochodzącego z Prus Wschodnich Ludwiga Passargego, jak piszą obecni wydawcy polskiej wersji, była „...w swoim gatunku pionierska: wyprzedziła o kilka lat wydanie pierwszego tomu klasycznego dzieła »szkiców podróży«, *Wędrówek poprzez Marchię Brandenburską* (*Wanderungen durch die Mark Brandenburg*) Theodora Fontane'a. Książki tego typu były wówczas masowo czytane, w Niemczech i całej Europie. Przybliżały one czytelnikom różnorodność regionów, z których składała się ich »duża ojczyzna«. [...] Autor opisuje Żuławy Wiślane i miasta na ich obrzeżach: Gdańsk, Tczew i Malbork”.

Marcin Synak, Jan Paweł Łukowicz (1886–1957). *Portret myśliwego, Chojnice* [2015], wyd. Muzeum Historyczno-Etnograficzne im. J. Rydzkowskiego w Chojnicach, ss. 408 + 3 nlb

We *Wstępie* czytamy: „Celem niniejszej pracy jest przedstawienie myśliwskiego życiorysu Jana Pawła Łukowicza – jednej z najbardziej rozpoznawalnych i barwnych postaci Chojnic w okresie dwudziestolecia międzywojennego i w czasach powojennych. Praca posiada charakter monografii poświęconej wybranym aspektom działalności J.P. Łukowicza, nie stanowi więc pełnej biografii. W pracy zrezygnowano z szerszego opisywania wątków niezwiązanych z łowieckimi zainteresowaniami Łukowicza, w związku z czym zamieszczono w niej jedynie krótki biogram, w którym podano najistotniejsze fakty z jego życia” (s. 9).

Zofia Eichstaedt-Jabłońska, Zofia Miłska-Bielińska 1884–1938. *Pocztówki, korespondencja i fotografie w zbiorach rodzinnych. W hołdzie pradiadom*, Pruszcz Gdański 2015, Wydawnictwo Jasne, ss. 51 + 1 nlb

Korespondencja, pocztówki i fotografie Zofii Miłskiej-Bielińskiej, córki redaktora i wydawcy m.in. „Gazety Gdańskiej” Bernarda Miłskiego, wydane i ubrane w opowieść o rodzinie przez wnuczkę.

***Sztambuch przyjacielski Józefa Borzyszkowskiego*, oprac. red. Cezary Obrecht-Prondzyński, Gdańsk 2016, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 191 + 1 nlb**

Publikacja wydana na cześć Prezesa Honorowego Instytutu Kaszubskiego prof. Józefa Borzyszkowskiego z okazji jubileuszu Jego 70. urodzin, które hucznie obchodzono 6 lutego 2016 roku w Ratuszu Staromiejskim w Gdańsku. To zbiór

72 tekstów, zawierający wspomnienia, refleksje i życzenia od przyjaciół Profesora, rodziny, ludzi ze świata nauki, kultury i polityki. Całość wzbogacona licznymi zdjęciami i grafikami oraz bliską sercu i wrażliwości Jubilata poezją.

Kaszubi – Pomorze – Gdańsk. W kręgu pytań o kulturę, historię i tożsamość. Księga Jubileuszowa Profesora Józefa Borzyszkowskiego z okazji 70. Rocznicy Urodzin, red. Cezary Obracht-Prondzyński, Tomasz Rembalski, Krzysztof Lewalski, Gdańsk 2016, wyd. Instytut Kaszubski, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, ss. 763 + 1 nlb

Zbiór 48 artykułów naukowych oraz bibliografia publikacji prof. Józefa Borzyszkowskiego za lata 1968–2015 wydanych z okazji 70. Rocznicy Urodzin oraz na pamiątkę przejścia Profesora na emeryturę. Obszerna książka została podzielona na następujące części: 1. *O Józefie Borzyszkowskim jako badaczu*, 2. *Kaszuby, Pomorze i regiony sąsiednie w średniowieczu i epoce nowożytnej*, 3. *Pomorskie pogranicze w XIX i XX wieku*, 4. *W kręgu tematyki niemieckiej i bałtyckiej*, 5. *Biografie z Kaszubami i Pomorzem w tle*, 6. *Literatura, język, pamięć* oraz 7. *Varia*.

Józef Borzyszkowski, Nad Radunią... O dziejach przysiółka skansenowskiego z „zagrodą kaszubską” w Łączyńskiej Hucie, Gdańsk 2016, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 599

W samym centrum Szwajcarii Kaszubskiej, na lewym brzegu Jeziora Raduńskiego Dolnego, przez które przepływa rzeka Radunia, położona jest kaszubska zagroda – *chëcz wastë Borzëszkowsciëgo*, piękna jak w wierszu Jana Zbrzycy (śp. Stanisława Pestki), miejsce dla wielu szczególne i ważne, o którym autor monografii, prof. Józef Borzyszkowski z wielką pasją i z wdzięczności dla przyjaciół tegoż domu, opowiada. Bodźcem mobilizującym Profesora do napisania wspomnień stał się ostatni wielki remont chaty. Uczynił to, jak sam pisze, dla najbliższej rodziny i różnych kręgów znajomych, którzy w zaprezentowanych budowach, działaniach uczestniczyli i którzy je więcej lub mniej, ale konkretnie, wspomagali. Za tą wdzięcznością i chęcią spłacenia długu, idzie dla czytelnika wiedza bogata, bo z jednej strony mogąca posłużyć w stworzeniu interdyscyplinarnego opracowania dotyczącego dziejów i kultury Kaszubów w XX i XXI wieku, a także ta, w codziennym życiu być może potrzebna najbardziej, o tym, jak sadzić rabaty, hodować kozy, w nieskończoność naprawiać i remontować... Łączyńska Huta, podobnie jak Wdzydze Teodory i Izydora Gulgowskich, to już dziś miejsce na mapie i w naszej pamięci symboliczne, szczególne.

Wierchy wołają. Wiesławowi A. Wójcikowi na siedemdziesiąte urodziny, pod red. Janusza Konieczniaka i Joanny Pociask-Karteczki, Kraków 2016, wyd. Centralny Ośrodek Turystyki Górskiej PTTK, ss. 444 + 16 nlb

Adresatem książki jubileuszowej jest Wiesław Aleksander Wójcik, krajoznawca, działacz turystyczny i autor licznych prac o polskich górach. Wśród dedykowanych mu tekstów znajduje się artykuł Józefa Borzyszkowskiego *Tatry i Podhale a Bałtyk. Kaszubi i Pomorzanie w Towarzystwie Tatrzańskim w okresie zaborów*. Mowa tu m.in. o Władysławie Berkanie (1859–1941), ks. Feliksie Bolcie (1864–1940), ks. Walentym Dąbrowskim (1847–1931), ks. bp. Konstantym Dominiku (1870–1942), Antonim Donimirskim (1846–1912), Romanie Janta-Półczyńskim (1849–1916).

Włodzimierz Łajming, red. nauk. Jarosław Bauć, Gdańsk 2015, wyd. Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku, ss. 103 + 1 nlb

Album i kilka artykułów poświęconych twórczości prof. Włodzimierza Łajminga. W tekście *Malarz w czasie niemalarskim* Jarosława Baucia czytamy: „Profesor jest artystą wielu czasów i przynależnych czasom tym metafor. Jego dorastanie i wczesna twórczość przypadają na najdynamiczniejsze wydarzenia dwudziestego wieku, w których humanizm poddano najdotkliwszym próbom, a sztukę zamieniono w trwanie“.

Janusz Trzebiatowski, Rysunki. Album nr 27 serii A4 – Trzebiatowski, Chojnice 2016, wyd. Muzeum Janusza Trzebiatowskiego w Chojnicach, ss. 62 + 2 nlb

Album zawierający fotografie rysunków Janusza Trzebiatowskiego, malarza, grafika, projektanta, poety, który, jak napisał we wstępie *Złączone w blasku* Marek Sołtysik „pochyla się nad człowiekiem” i tworzy „zobaczone w wyobraźni, sprzęgnięte z życiem, wywołane” dzieła. Ukłon w stronę mistrza i zachęta do kontemplacji prac, zamieszkałego w Krakowie, a urodzonego w Chojnicach, artysty.

Szkoła naukowa pedagogiki społecznej Edmunda Trempały inspiracją zmiany społecznej dzieł i życiorysów, red. Krystyna Marzec-Holka, Halina Guzy-Steinke, Anna Rutkowska, Bydgoszcz 2015, Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, ss. 246

Księga poświęcona pamięci Edmunda Trempały, w której we *Wstępie* czytamy: „Historię Uczelni tworzą ludzie. [...] W środowisku bydgoskim taką Osobą był

Profesor Edmund Trempała, organizator Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, która stała się Akademią Bydgoską, by wreszcie osiągnąć status Uniwersytetu. [...] Edmund Trempała był znaczącym w środowisku naukowym pedagogiem społecznym. Jego zainteresowania badawcze związane z oświatą, edukacją równoległą, szkołą środowiskową czy rolą wychowawcy w procesie wychowania stały się inspiracją dla poszukiwań badawczych młodych pedagogów” (s. 7). W pierwszej części *W kregu zainteresowań badawczych pedagogiki społecznej* zamieszczono jedenaście artykułów, w drugiej *Profesor Edmund Trempała we wspomnieniach uczniów i współpracowników* sześć tekstów. Na końcu zamieszczono fotorelację ze spotkania poświęconego pamięci Profesora.

***Ginące rzemiosło na Kaszubach / Dżinące rzemięsło na Kaszëbach / Obsolete Occupations and Crafts in Kashubia*, red. merytoryczna i językowa Halina Malijewska, autor wstępów Cezary Obracht-Prondzyński, tłum. na j. kaszubski Dariusz Majkowski, tłum. na j. angielski Stanisław Frymark, Blanche Krbeček, Gdańsk 2015, wyd. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, ss. 167 + 1 nlb**

„Album [...] powstał, aby ocalić od zapomnienia niezwykle świat kaszubskich artystów ludowych i rzemieślników. Trudno przecenić rolę, jaką odgrywają oni w regionalnej społeczności. W swojej pracy pielęgnują tradycje rodzimego rękodzieła i zwyczaje swojego ludu, odtwarzają metody, rytuały i formy zachowane przez Kaszubów od wieków... Każde ze zdjęć zamieszczonych w tej książce jest hołdem złożonym ich codziennemu trudowi” (s. 4). Fotografiami, pochodzącymi z różnych stron Polski, którzy wykonali zdjęcia do albumu byli: Krzysztof Falcman, Marcin Jastrzębski, Kasia Kaluga Kryńska, Jolanta Rycerska, Andrzej Seweryński i Katarzyna Łata-Wrona.

***Uniwersytety ludowe. Pomiędzy starymi a nowymi wyzwaniem*, red. nauk. Tomasz Maliszewski, Małgorzata Rosalska, seria: *Szkoła – Państwo – Społeczeństwo*, t. V, red. Romuald Grzybowski, Toruń 2016, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 408**

Ze *Wstępu* dowiadujemy się, iż publikacja poświęcona jest tradycjom, terażniejszości i perspektywom polskich uniwersytetów ludowych, a powstała w wyniku współdziałania: Kaszubskiego Uniwersytetu Ludowego we Wieszycy, Uniwersytetu Gdańskiego i Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W tomie m.in. artykuły: Cezarego Obracht-Prondzyńskiego *Dziedzictwo kulturowe polskiej wsi – konteksty edukacyjne. Casus Pomorza* Pawła Śpicy *Działalność hufców wiejskich Powszechnej Organizacji „Służba Polsce” w powiecie*

starogardzkim w latach 1948–1955 oraz Marka Byczkowskiego *Postowie: Kilka refleksji o (Kaszubskim) Uniwersytecie Ludowym z perspektywy ponad trzech dekad osobistych doświadczeń*.

„Zapiski Historyczne” poświęcone historii Pomorza i krajów bałtyckich, t. 80, 2015, z. 3, Toruń 2016, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, ss. 324 + 2 nlb

Zeszyt dedykowany prof. dr. hab. Jerzemu Dygdale, historykowi toruńskiemu zajmującemu się epoką nowożytną, zwłaszcza dziejami Prus Królewskich, z okazji Jubileuszu 70. Urodzin. Zamieszczono w nim cenną bibliografię Jubilatą, opracowaną przez Tomasza Krzemińskiego i Tomasza Łaskiewicza oraz 15 artykułów, wśród nich m.in. Anny Stachowskiej-Krzyżankowskiej *Chrzty szlacheckie w parafii Luzino w drugiej połowie XVIII wieku*, Szczepana Wierchosławskiego *Żołnierskie perypetie polskiego księdza Władysława Łęgi w dobie pierwszej wojny światowej* oraz Przemysława Olstowskiego *Wojewodowie pomorscy w latach II Rzeczypospolitej (1920–1939). Szkic do portretu zbiorowego*. Natomiast wśród kilku recenzji warto wymienić Stanisława Salmonowicza *Prus pierwszy wiek XIX (1806–1871)* dotyczącej uwag o pracy *Historia Prus. Narodziny – mocarstwowość – obumieranie*, pod red. B. Wachowiaka, t. 3. *Prusy w dobie kształtowania się kapitalizmu (1806–1871)*, pod red. Grzegorza Kucharczyka (Poznań 2014).

„Zapiski Historyczne” poświęcone historii Pomorza i krajów bałtyckich, t. 81, 2016, z. 1, Toruń 2016, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu, ss. 220 + 7 nlb

Najnowszy zeszyt czasopisma wydawanego przez najstarsze towarzystwo naukowe na Pomorzu. Wśród artykułów warto wyróżnić teksty Jerzego Dygdały *Pałac podskarbiego wielkiego koronnego Jana Jerzego Przebendowskiego w Leźnie koło Gdańska w pierwszej połowie XVIII wieku* oraz, mogący być stać się inspiracją filmową, Sławomira Kościelaka *Pochodzenie, środowisko rodzinne i początki fałszerskiej działalności Krzysztofa Stanisława Janikowskiego*. Zaś *W dyskusjach i polemikach* jeden z autorów (Radosław Krajniak) przedstawił bardzo krytyczną ocenę pracy Leszka Jażdżewskiego *Przeszłość obecnych obszarów archidiecezji gdańskiej*, t. 1: *Średniowiecze* (Pelplin 2014). W części *In memoriam* zamieszczono pożegnalny tekst Romana Czai o prof. Antonim Czacharowskim wraz z jego bibliografią opracowaną przez Adama Biedrzyckiego. Ponadto czasopismo to zawiera kilka recenzji i kronikę naukową.

„Rocznik Gdański”, t. 73–74, 2013–2014, Gdańsk 2016, wyd. Gdańskie Towarzystwo Naukowe, ss. 277 + 4 nlb

W najstarszym polskim periodyku w Gdańsku, obecnie redagowanym przez prof. Edmunda Kizika, znajduje się 16 artykułów, m.in. Pauli Stróżyk *Działalność nowożytnych klasztornych pracowni hafciarskich na przykładzie Żarnowca*, Natalii Gordon *Mieszkańcy Jastarni w 1902 roku w świetle ksiąg metrykalnych*, Janusza Dargacza *Dzieje wsi i kąpieliska w Wiśtujęciu w XIX wieku* czy Marcina Szerle *Kobiety w gdyńskich strukturach medycznych okresu międzywojennego*. Ponadto zamieszczono wspomnienia o zmarłych: prof. Andrzeju Zbierskim (zm. 2013), prof. Marku Latoszku (zm. 2015), Iwonie Strzeleckiej (zm. 2014) i architekcie Jacku Gzowskim (zm. 2013).

„Gdański Rocznik Ewangelicki”, vol. IX, Gdańsk 2015, wyd. Parafia Ewangelicko-Augsburska w Gdańsku z siedzibą w Sopocie, ss. 350

Kolejny tom „Gdańskiego Rocznika Ewangelickiego” podzielony jest na historię, teologię, varia, dyskusje, recenzje, rozmowy, kalendarium i dodatek. W części historycznej wyróżnić można artykuł Alicji Saar-Kozłowskiej *Pomnik upamiętniający Annę z Leszczyńskich Potocką w kościele Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Toruniu*, Joanny M. Arszyńskiej *Zachowane nowożytne wyposażenie ewangelickich kościołów Diecezji Mazurskiej* oraz Grzegorza Jasińskiego *Neopietyzm a postawy narodowe. Ruch gromadkarski na Mazurach w XIX i XX w. Część II (1945–1956)*.

„Gdańskie Teki Turystyczno-Krajoznawcze”, t. I. Z turystyką przez wieki, pod red. Anny Łysiak-Łątkowskiej i Krzysztofa Lewalskiego, Gdańsk 2016, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, ss. 243

Zainicjowany tym tomem nowy periodyk ma: „Po pierwsze – prezentować najnowsze wyniki i kierunki badań pracowników naukowych zajmujących się tematyką krajoznawstwa i turystyki kulturowej. Po drugie – umożliwić studentom poszerzenie horyzontów myślowych i przekazanie im wiedzy niedostępnej w podręcznikach akademickich” (s. 8). W tomie znajdziemy artykuły m.in.: Sławomira Kościelaka *Gdańsk w opinii XVIII-wiecznych turystów i czasowych rezydentów. Walory i mankamenty nowożytnego miasta*, Janusza Dargacza *Gdańszczanin na plaży. Z dziejów letniego wypoczynku w XIX-wiecznym Gdańsku* oraz Anny Kwaśniewskiej *Wpływ turystyki na grupy regionalne i ich kulturę – na przykładzie Podhala i Kaszub*.

„Teki Kociewskie”, z. IX, Tczew 2015, wyd. Oddział Kociewski Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego w Tczewie, ss. 265

Zeszyt składa się z trzech części: I. *Spółeczeństwo, kultura, język*, II. *Z kociewsko-pomorskich dziejów* oraz III. *Z życia Zrzeszenia*. Na końcu znalazły się *Materiały źródłowe*, w których Michał Kargul przypomniał artykuł Franciszka Schornaka (Kaszuby działającego na polu etnografii na Kociewiu) *Gawęda Kociewiaka z Kaszubem*.

„Zeszyty Kulickie / Külzer Hefte”, nr 11. *Der Erste Weltkrieg unter dem Gesichtspunkt der deutsch-polnischen beziehungen / Pierwsza wojna światowa w kontekście stosunków polsko-niemieckich. Materiały konferencji w Trzygłowie i Kulicach, 13–15 września 2012 r. / Beiträge einer Tagung in Trieglaff und Külz, 13. – 15. September 2012, Szczecin 2015, wyd. Fundacja Akademia Europejska Kulice-Külz / Stiftung Europäische Akademie Külz-Kulice, ss. 162 + 7 nlb*

To już jedenasty tom, ukazujących się na Pomorzu Zachodnim, zeszytów. Tym razem motywem przewodnim konferencji, która odbyła się w 2012 roku, była I wojna światowa, a w zasadzie jej przebieg w kontekście stosunków polsko-niemieckich. W tomie znalazło się siedem artykułów autorstwa Rudolfa von Thaddena o pierwszej wojnie jako temacie dialogu polsko-niemieckiego, Romana Tomaszewskiego o Polsce między Rosją i Niemcami w czasie I wojny światowej, Gangolfa Hübingera o niemieckich wyobrażeniach o porządku w Europie (1915–1917), Wernera Benecke’ego o „zapomnianej” okupacji niemieckiej w Polsce, Jörga Hackmanna o niemieckich koncepcjach panowania na wschodzie Europy i Jana M. Piskorskiego o Europie w latach 1914–2014.

III Nadodrzańskie Spotkania z Historią 2015. Konferencja Naukowa, Mieszkowice, 17 kwietnia 2015 r., materiały pod red. Andrzeja Chłudzińskiego, Pruszcz Gdański–Mieszkowice 2015, Wydawnictwo Jasne, ss. 267

Trzeci tom Spotkań Nadodrzańskich poświęcony zachodniopomorskim Mieszkowicom, a w nim sporo artykułów. Na uwagę zasługują te dotyczące kształtowania się świadomości wśród obecnych mieszkańców miasta i okolic: Renaty Walewender *Przesiedleńcy w gminie Mieszkowice po zakończeniu II wojny światowej*, Pawła Migdalskiego *Pomnik pierwszego polskiego słupa granicznego w nadodrzańskim Czelinie jako miejsce pamięci* oraz Joanny Morawskiej *Projekt „osadnicy”*.

„Gdańskie Studia Muzealne”, t. 8. Pałac hrabiów Sierakowskich w Waplewie Wielkim. Ludzie, miejsce, kolekcja, Gdańsk 2015, wyd. Muzeum Narodowe w Gdańsku, ss. 296

Podtytuł najnowszego tomu periodyku Muzeum Narodowego w Gdańsku informuje, iż poświęcony jest on waplewskiej siedzibie Sierakowskich. Zasadniczo tom składa się z trzech części. W pierwszej zatytułowanej *Ludzie* znalazł się jeden artykuł Macieja Kraińskiego *Panowie na Waplewie. Ród hrabiów Sierakowskich w ziemi Malborskiej*, w części *Miejsce* zamieszczono sześć tekstów dotyczących pałacu w Waplewie i jego otoczenia. Ostatnia część *Kolekcja* zawiera aż dziewięć tekstów poświęconych resztkom istniejących i w znacznej mierze zaginionych obiektów, składających się kiedyś na bogatą kolekcję dzieł sztuki oraz księgozbiór hrabiów Sierakowskich.

„Wejherowski Rocznik Kulturalny”, nr 2, Wejherowo 2016, wyd. Miejska Biblioteka Publiczna im. Aleksandra Majkowskiego w Wejherowie, ss. 202 + XL

Rocznik ukazuje się jako wynik porozumienia Miejskiej Biblioteki Publicznej im. A. Majkowskiego, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej, Państwowej Szkoły Muzycznej I st. im. F. Chopina i Wejherowskiego Centrum Kultury – Filharmonii Kaszubskiej. W głównej mierze jest relacją z działalności tych instytucji w mijającym roku.

Muzeum II Wojny Światowej. Katalog wystawy głównej, praca zbiorowa, Gdańsk 2016, wyd. Muzeum II Wojny Światowej, ss. 250 + 2 nlb

Obszerny i estetyczny katalog stworzyli Rafał Wnuk, Paweł Machcewicz, Oliwia Gałka-Olejko, przy współpracy Jana Daniluka. Przedstawia opis kolejnych części wystawy stałej w tworzonym Muzeum II Wojny Światowej, zilustrowany fotografiami istotnych eksponatów.

***Pędzlem i igłą malowane. Kaszubskie motywy zdobnicze*, [oprac. Violetta Tkacz-Laskowska], Słupsk 2015, wyd. Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, ss. 48**

Pędzlem i igłą malowane – to publikacja dokumentująca wystawę ze zbiorów kilku muzeów ziemi kaszubskiej zorganizowanej w Klukach w 2015 roku. Katalog wydany został przez Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku i zawiera omówienie motywów i pamiątek kultury materialnej Kaszub, począwszy od tych najdawniejszych. Wśród eksponatów znalazły się meble, ceramika, hafty, obrazy na szkle, akwarele i rysunki.

„Sola scriptura”. Biblijne malarstwo i grafika pomorskich protestantów od XVI do XX wieku / Malerei und Grafik mit biblischen Motiven bei pommerschen Protestanten von 16. bis 20 Jh. Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku 24 października 2015 – 28 lutego 2016, Słupsk 2015, wyd. Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, ss. 125 + 2 nlb

Katalog wystawy powstały w ramach obchodzonej od 2008 roku dekady reformacji. W katalogu znalazł się tekst objaśniający cel i zakres wystawy autorstwa Anny O. Sujeckiej, poprzedzony przedmowami dyrektora muzeum Marzeny Mazur oraz ks. Wojciecha Froehlicha, proboszcza parafii ewangelicko-augsburskiej w Słupsku.

Janusz Stachulski, Krzysztof Kowalkowski, Anna Dembek, Kokoszkowy i okolice których nie znacie, Starogard Gdański 2015, wyd. Drukarnia Mirotki, ss. 295 + 7 nlb

Książka poświęcona kociewskiej wsi Kokoszkowy i jej okolicom, składająca się z ponad 30 rozdziałów. Pierwszy poświęcony jest nazwie wsi, następne dzieją się w sposób chronologiczny opisują pradzieje i dzieje Kokoszkowych i jej okolic od prehistorii do 1945 roku. Kolejne rozdziały mają układ rzeczowy i dotyczą m.in. Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej w Kokoszkowach, dziejom miejscowej parafii.

Józef M. Ziółkowski, Kulisy międzywojennego Tczewa 1920–1939, Tczew 2015, wyd. Fabryka Sztuk w Tczewie, ss. 172

Mimo iż we wstępie autor zaznaczył, iż książka „nie rości sobie miana monografii historycznej” (s. 5), to jednak można ją uznać za zgrabną i ciekawą popularnonaukową minimonografię przedwojennego Tczewa z krótkim odniesieniem do pradziejów i dziejów dawniejszych. Na tej samej stronie *Wstępu* czytamy, że: „Uważny Czytelnik dostrzeże zarówno problemy, jak i radości oraz sukcesy ówczesnych władz miasta i samych mieszkańców. Obok kwestii ważnych poruszono sprawy błahe, by obraz międzywojennego Tczewa był jak najpełniejszy. Omówiono kształtowanie się nowej władzy, rozbudowę przestrzenną miasta, funkcjonowanie Szkoły Morskiej, kwestie gospodarcze – budowę portu morskiego, branżę rzemieślniczą, prężnie działające fabryki i przedsiębiorstwa komunalne. Nie pominięto zagadnień narodowościowych i wyznaniowych oraz historii wybranych tczewskich rodzin. Dużo miejsca poświęcono rozkwitowi życia kulturalnego”.

Anna Sobecka, *Kalejdoskop. Spotkania z mniejszościami narodowymi, Gdańsk 2014, Wydawnictwo Oskar, ss. 304*

„Tytuł książki *Kalejdoskop* nawiązuje do cyklu audycji radiowych, które przez kilkanaście lat emitowane były na antenie Radia Gdańsk, a dotyczyły spraw mniejszości narodowych i etnicznych aktualnie żyjących na Pomorzu Gdańskim. Wywiady z przedstawicielami poszczególnych mniejszości (...) ukazujące powikłane, dramatyczne losy pojedynczych osób, odzwierciedlają nierzadko przejścia typowe dla konkretnej grupy” – tym aktualnym tematem zajęła się dziennikarka, publicystka i tłumaczka Anna Sobecka, przez wiele lat prowadząca „Kalejdoskop”, ponad 350 audycji o charakterze informacyjnym i edukacyjnym, poświęconych problemom mniejszości narodowych i etnicznych, a także ich kulturze, dorobkowi artystycznemu i literackiemu. Opracowanie to wybór przeprowadzonych rozmów, z zachowaniem autentyczności wypowiedzi, z wiernie oddanym sposobem narracji. Wśród rozmówców m.in., Władysław Zachariasiewicz – nieżyjący od 2001 r. przedstawiciel społeczności polskich Ormian, Miriema Walas – ze społeczności tatarskiej oraz artysta malarz Andrzej Mentuch – reprezentant mniejszości ukraińskiej.

Małgorzata Sokołowska, *10 Lutego. Ulica symboliczna, Gdynia 2016, wyd. Verbi Causa, ss. 129 + nlb*

Album z licznymi fotografiami i wycinkami z gazet ilustrujący dzieje jednej z najważniejszych ulic Gdyni – 10 Lutego. Sama nazwa tej ulicy jest już symboliczna. 10 lutego 1920 roku w Pucku odbyły się zaślubiny Polski z morzem, do którego Rzeczpospolita odzyskała dostęp na podstawie postanowień traktatu wersalskiego. Sześć lat później wiejskie gminy Gdynia i Oksywie otrzymały prawo miejskie, nowe zaś miasto nazwę Gdynia.

Donata Gierszewska, *Swornegacie. Monografia wsi, Swornegacie 2014, Wydawnictwo Fundacji Marcina Fuhrmanna, ss. 130*

Tytułowa monografia w zasadzie jest szkicem do dziejów tej ważnej na południowych Kaszubach wsi, składa się z sześciu rozdziałów: 1. *Etymologia i położenie geograficzne wsi Swornegacie*, 2. *Dawne dzieje wsi Swornegacie*, 3. *Swornegacie od XX wieku*, 4. *Rola kościoła i parafii na przestrzeni wieków*, 5. *Rozwój szkolnictwa we wsi Swornegacie* oraz 6. *Mieszkańcy wsi Swornegacie i ich życie codzienne*. Po *Zakończeniu* autorka dodała krótkie biografie wybitnych mieszkańców Swornygaci oraz kaszubską rozmowę Jana Bernarda Jakubowskiego z matką.

Helmut Walser Smith, *Opowieść rzeźnika. Morderstwo i antysemityzm w Chojnicach*, przekład Marcin Wałdoch, Chojnice [2015], wyd. Oficyna Wydawnicza Fundacji Fuhrmanna, ss. 284

W przedmowie czytamy: „Tematem tej książki jest zabójstwo dokonane w Chojnicach w 1900 roku na Erneście Winterze i oskarżenia o mord rytualny, jakim to dało podstawy oraz przemoc, którą to zapoczątkowało. Oskarżenia wysunęli najpierw Niemcy stanowiący większość mieszkańców miasta, którzy zapoczątkowali rozruchy antysemickie. Nie ma żadnych dowodów na to, że polska ludność, dużo liczniejsza na terenach wiejskich, stawiała jakiś opór wobec wysuwanych oskarżeń czy zamieszek. To nie miejscowi Niemcy czy Polacy, ale pruska armia położyła kres zamieszkom. [...] Jest to historia brutalnie zabitego osiemnastoletniego chłopca, którego ciało zostało poćwiartowane i ukryte w różnych częściach miasta. Kiedy śledczy nie mogli znaleźć mordercy, mieszkańcy miasta, nie wszyscy, ale zdecydowana większość, zwróciła się ku legendzie o rytualnych mordach: o tym, jak Żydzi w czasie Paschy zabijali chrześcijańskie dzieci i ściągali ich krew dla celów rytualnych” (s. 11–12).

Aleksandra Tarkowska, *Sekrety Półwyspu Helskiego*, Łódź 2016, wyd. Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński, ss. 140 + 4 nlb

„Aleksandra Tarkowska na kartach *Sekretów Półwyspu Helskiego* zabiera nas w fascynującą podróż w czasie. Prowadzi uliczkami dawnego Helu, pokazuje życie rybaków, snuje barwne opowieści o miejscach i ludziach związanych z Półwyspem”. Jak napisano w komentarzu do książki „kojący szum morza, złociste piaski, lasy sosnowe... i pławienie czarownic”. Całość została opatrzona unikatowymi zdjęciami i bogatą bibliografią.

Roman Apolinary Regliński, *Zespół poklasztorny kartuzów „Raj Maryi” w Kartuzach. Ilustrowany przewodnik*, Gdynia–Kartuzy 2013, Wydawnictwo Region, ss. 173 + 11 nlb

Bogato ilustrowany przewodnik po dawnej Kartuzji Kaszubskiej składający się z pięciu części: I. *Z dziejów klasztoru „Raj Maryi”*, II. *Zespół poklasztorny zakonu kartuzów „Raj Maryi”*, III. *Wewnętrzny układ architektoniczny, wystrój i wyposażenie kościoła*, IV. *Inne założenia przestrzenne dawnego klasztoru oraz V. Zakończenie i kontynuacja*.

Adam Węsierski, 750 lat parafii pod wezwaniem św. Katarzyny Aleksandryjskiej i miejscowości Śliwice, Śliwice 2014, wyd. Przedsiębiorstwo Marketingowe LOGO, ss. 23 + 1 nlb

Broszurka z licznymi wielobarwnymi ilustracjami, w której na podstawie pokazanej, jak na tego typu wydawnictwo, literatury opisano: początki osadnictwa, powstanie parafii i jej rozwój, beneficjum parafialne, śliwicką świątynię oraz wyjątkową na Pomorzu grootę oraz cmentarz parafialny.

Andrzej Klasa, Parafia Wygoda w 100-lecie budowy kościoła 1915–2015, Wygoda 2015, wyd. Stowarzyszenie ArgoEko Kaszuby, ss. 120

Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu budowy kościoła w Wygodzie w pow. kartuskim, poprzedzona słowem biskupa pelplińskiego Ryszarda Kasyny oraz „rozmową” autora z aktualnym proboszczem ks. Bogdanem Drozdowskim. Pierwszy rozdział jest przedrukiem okolicznościowej broszury z 1915 roku, autorstwa ks. Anastazego Sadowskiego dedykowanej „Wszystkim dobrodziejom kościoła...”. Dodatkowo zamieszczono w nim sylwetki pracujących tu duchownych. Kolejne rozdziały są opisem bogatego życia wygodzkiej parafii.

Stanisław Janke, Kaszubski Grudzień 1970, Gdynia 2016, Wydawnictwo Region, ss. 54 + 1 nlb

Napisana pięknym językiem niewielka broszura poświęcona Kaszubom – ofiarom Grudnia 1970 r.: Brunonowi Drywie, Apolinaremu Formeli, Zbigniewowi Nastałemu i Ludwikowi Piernickiemu.

Maria i Walenty przodkowie, potomkowie, krewni, oprac. Grażyna Grabowska, Kraków 2014, nakładem autorki, ss. 459

Interesująca saga wielkopolskich rodzin, m.in. Gąsiorowskich, Häuslerów, Firynów, Ruossów, ilustrowana bogatą kolekcją cennych fotografii rodzinnych oraz dokumentów... najczęściej archiwalnych. Wśród licznych powiązań rodzinnych znalazły się również rodziny pomorskie Firynów i Sychalskich.

Władysław Szulist, Genus Cassubicum na przestrzeni wieków, a także Lipusz i Tuszkowy, Lipusz 2016, nakładem autora, ss. 241 + 3 nlb

Władysław Szulist, Biskup Jan Bernard Szłaga oraz Skwierawy i Jabłuszek, nakładem autora, Lipusz 2016, ss. 215 + 1 nlb

Tradycją stało się już, iż Władysław Szulist – emerytowany lipuski ksiądz, historyk amator wydaje dwie książki do roku. Tym razem pierwsza z nich *Genus Cassubicum* dotyczy Kaszubów na Pomorzu i za Oceanem oraz przyczynków do dziejów Lipusza i Tuszków. Drugi tomik poświęcony jest refleksjom autora na temat zmarłych w niedawnym czasie biskupów, Jana Bernarda Szlagi – ordynariusza pelplińskiego oraz metropolity gdańskiego Tadeusza Gocłowskiego. W drugiej części zostały naszkicowane dzieje Skwieraw, Jabłuszka Dużego i Małego, Śluzy oraz Żelewca, a także zamieszkujących je rodów kaszubskich, m.in. Rolbieckich, Bronieckich, Naczków, Daleckich, czy Dykierów. W obu opracowaniach znalazły się ciekawe, krytyczne refleksje autora na temat stowarzyszenia „Kaszubska Jednota” oraz przeczytanych ostatnio książek. Całość opatrzona licznymi fotografiami zarówno starszymi (niekiedy wyjątkowo rzadkimi), jak i współczesnymi, stanowiącymi ciekawą kronikę życia codziennego mieszkańców lipuskiej parafii.

Małgorzata Abramowicz, *Saga rodu Sobczaków*, Gdańsk 2016, wyd. Muzeum Narodowe w Gdańsku, ss. 153 + 2 nlb

Przepięknie wydana saga rodu Sobczaków to opowieść o teatralno-artystycznej dynastii, która, jak napisał w przedmowie Władysław Zawistowski, spaja tradycje wszystkich najważniejszych wybrzeżowych scen: Opery, Muzycznego i Wybrzeża. Czołową postacią klanu jest Janina Jarzynówna-Sobczak, wielka choreografka, twórczyni nie tylko artystycznej potęgi Baletu Opery Bałtyckiej, ale również gdańskiej Szkoły Baletowej, która dziś nosi jej imię. Pamiętana jako kobieta odważna, twórcza, gotowa do wyzwania, pełna energii i optymizmu – dama polskiego baletu. Łucja i Bruno Sobczakowie – synowa i syn Pani Profesor, zajęli się plastyką teatralną, są scenografami, ich córka – Monika Sobczak-Konca, malarka, pracuje jako scenograf, projektuje dekoracje i kostiumy, jest kuratorką, aranżuje wystawy i prowadzi warsztaty. Fragment, jakże ważny, historii rodziny, która swoją twórczą energią, kształtowała i nadal kształtuje kulturę Trójmiasta, Polski.

Gerard i Grzegorz (Aubracht) Prądzińscy, Grzegorz Kloskowski, *Dzieje rodu Aubracht Prądzińskich, cz. 2. Na zjazd z okazji 650-lecia rodu*, Bytów 2016, wyd. Rada Rodziny Aubracht Prądzińskich, ss. 116 + 2 nlb

To już drugi tomik poświęcony rodzinie Aubracht Prądzińskich. Mimo że w tytule autorzy wskazali, iż dotyczy on jej dziejów, brak w nim niezbędnych dla tego typu opracowań narracji i objaśnień. Zawiera za to bardzo szczegółową, opartą na wnikliwych kwerendach genealogię rodu, jego poszczególnych

gałęzi z Prądzony, Łąkiego, Małego, Karpna i Czarnej Dąbrowy, Żychc, Dąbrowy Człuchowskiej, Małego Podlesia i Serocka, Skarpy, Zalesia i Wałdowa, Małych Chełmów i Żabna, Bralewnicy, Brzeźna Szlacheckiego, Gockowa oraz Grabowa. Szkoda tylko, że nie została ona doprowadzona do współczesności, albo choćby do połowy XX wieku.

Leon Stoltmann, *Ród pomorsko-kaszubski Stoltmann/Stolpmann (1377–1890 r.). Zarys historyczno-genealogiczny*, wyd. II, Bielefeld 2004/2016, wyd. Zamek Zaborski, ss. 274

Drugie wydanie przeróżnych materiałów dotyczących rodziny Stoltmann, zebranych przez autora, Kaszubę rodem z Zalesia na Zaborach, ostatnio pracownika naukowego Katedry Historii Europy Wschodniej na Uniwersytecie Bielefeld, a od 2002 roku emeryta.

Andrzej Janusz, *Strzebielino. Historia kaszubskiego zaścianka rycerskiego 1316–1945*, Gdynia 2016, wyd. Region, ss. 116 + 3 nlb

Broszura wydana w dobrej intencji, z okazji „obchodów 700-lecia Strzebielina”, lecz z takim tytułem i treścią w zasadzie nie powinna się nigdy ukazać, gdyż wprowadza w błąd czytelnika. Na Kaszubach nie było nigdy w dziejach czegoś takiego jak „zaścianek rycerski”! Wewnątrz wiele błędów na temat szlachty, do tego nieumiejętne powoływanie się na autorów innych prac, z przekręcaniem ich nazwisk włącznie. Sporym walorem książeczki są zamieszczone w niej liczne zdjęcia dawnych mieszkańców.

Johannes von Thadden, *Gryf i krzyż. Powieść historyczno-przygodowa osnuta na dziejach Pomorza w XII wieku*, przekład Grażyna Prawda, Szczecin 2014, Wydawnictwo Książnica Pomorska im Stanisława Staszica, ss. 266 + 2 nlb

Powieść pod oryginalnym tytułem *Greif und Kreuz* ukazała się w bońskim wydawnictwie Franz Schön w 2010 roku. Tematem książki są młodzińcze przygody Bogusława z Pomorza, Jana z Polski i Maksymiliana z niemieckiej Frankonii, z udziałem historycznych osób, którzy odcisnęli ślad na pomorskiej ziemi: Ottonem z Bambergu, księciem pomorskim Warcisławem I, czy polskim księciem Bolesławem III Krzywoustym. „W powieści brzmiały echa wielu konfliktów religijnych, politycznych i społecznych epoki; krwawych walk Pomorzan z Polakami i Duńczykami, najazdów Wikingów, sporu o inwestyturę pomiędzy cesarstwem a papieżem...” (s. 9).

Bibliografia publikacji Tadeusza Orackiego za lata 1951–2014, Gdańsk 2015, wyd. Scientia et Veritas, ss. 76 + 1 nlb

Jak głosi tytuł broszury, znajduje się w niej bibliografia prof. Tadeusza Orackiego, ponadto biogram oraz tekst Janusza Jasińskiego *Tadeusz Oracki – leksykograf, etnograf, historyk, polemista*. Na końcu zamieszczono indeks nazwisk.

Wacław Kirkowski, Starzno, mój wieś. Pieśni kaszubskie, Wejherowo 2015, wyd. Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, ss. 54 + 1 nlb

Śpiewnik kaszubski obejmujący 45 utworów stworzonych przez Wacława Kirkowskiego do tekstów mieszkańców Starzyna, a więc samego kompozytora, Jana Piepki, Augustyna Blocka oraz Romana Drzeżdżona.

Krzysztof Nierzwicki, Opowieść chirurga wywiad rzeka z Profesorem Waldemarem Jędrzejczykiem, Toruń–Bydgoszcz 2016, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, ss. 389

Wywiad z wieloletnim kierownikiem Katedry i Kliniki Chirurgii Ogólnej i Gastroenterologicznej i Onkologicznej Akademii Medycznej w Bydgoszczy z siedzibą w Toruniu.

Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego, t. I, praca zbiorowa pod red. Jarosława Pająkowskiego, Toruń 2015, Polskie Wydawnictwa Reklamowe, ss. 230

Bogato ilustrowana publikacja o zespole parków, w której poruszono tematykę związaną z kompozycją krajobrazów, morfogenezą oraz uwarunkowaniami hydrograficznymi i hydrologicznymi Doliny Dolnej Wisły. W dalszej części szczegółowa charakterystyka obszarów Natura 2000, rezerwatów przyrody, wybranych zjawisk i obiektów przyrodniczych, głównych składników flory i fauny oraz przedstawienie ważniejszych projektów czynnej ochrony przyrody.

Adam Klein-Braun, Lato – jak złota rękawiczka..., Wejherowo 2015, wyd. Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, ss. 185 + 3 nlb

Zbór opowiadań, wywiadów, felietonów i szkiców – pokłosie wczesnej twórczości autora. „Teksty te łączą indywidualne spojrzenie na otaczającą rzeczy-

wistość i zdarzenia w chwili przemian ustrojowych, jak również zakorzenienie w tym, co przemijające i niepokorne”.

Miron Kłusak, *Od polityki regionalnej do lokalnej*, Elbląg 2016, wyd. Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna, ss. 183

Książka omawia wpływ kryzysu na politykę regionalną. Autor we wstępie napisał: „Realna teoria stosunków międzynarodowych zakłada konieczność budowania warunków umożliwiających reagowanie w sytuacjach trudnych bądź niemożliwych do przewidzenia. Zderzenie scentralizowanego systemu właściwego współczesnej Rosji z realiami konfliktu pokazuje, jak w warunkach konfliktu sprzyja to podejmowaniu inicjatyw strategicznych i decyzji wyprzedzających. W krajach demokratycznych procesy decyzyjne są bardziej złożone i politycznie uwarunkowane” (s. 5).

Stanisław Janke, Maciej Tamkun, *Szescdzesątka*, Biblioteczka Gminy Wejherowo nr 31, Bolszewo 2016, wyd. Biblioteka Publiczna Gminy Wejherowo im. Aleksandra Labudy w Bolszewie, Urząd Gminy Wejherowo, ss. 138

Z autorem *Lelka* Stanisławem Janke rozmawia Maciej Tamkun, o pierwszych literackich bohaterach, kształtowaniu się tożsamości, przywiązaniu do języka kaszubskiego, o pisaniu, inspiracjach, poezji, towarzyszących jej emocjach, wreszcie o życiu. Kto chce poetę zrozumieć, musi pojechać do jego kraju – zamieszczone na początku tomu wiersze w taką podróż czytelnika zabierają. Odpowiedzi na ważne pytania, wspomnienia, a także zdjęcia dokumentujące wydarzenia z życia autora.

Konrad Kaczmarek, *Kobia*, seria: *Biblioteczka Wikinga*, nr 5, Gdańsk 2016, wyd. Instytut Kaszubski, ss. 167 + 1 nlb

Wydana przez Instytut Kaszubski w Gdańsku piąta część serii *Biblioteczka Wikinga* autorstwa Konrada Kaczmarka zatytułowana *Kobia*, dedykowana prof. Józefowi Borzyszkowskiemu oraz prof. Jowicie Kęcińskiej-Kaczmarek, żonie autora, z okazji jubileuszy 70. urodzin wspomnianych uczonych. Opowieść sięgająca średniowiecza, czasów ksieni Witosławy – przeoryszy klasztoru norbertanek żukowskich i księcia Mestwina, osnuta wątkiem miłosnym i towarzyszącą człowiekowi od zawsze tęsknotą za krainą szczęśliwości, zwaną wówczas Wyrajem.

Marión Selin, *Piesniórz rëbacczégò żëwòta*, Gdynia 2016, wyd. Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, Wydawnictwo „Region”, ss. 152

Publikacja zbiera cały dorobek pisarski jastarnickiego twórcy w obu językach, w których pisał: po kaszubsku i po polsku. Zbiór zawiera także zapisy nutowe, które zostały stworzone jako piosenki. Całość wzbogacono zaś licznymi zdjęciami związanymi z życiem i działalnością Mariana Selina na polu kultury. Redakcję muzyczną sprawowała Witosława Frankowska, całość zaś poprzedzona wstępem prof. Daniela Kalinowskiego *Szkice, portrety i pejzaże. O literaturze Mariana Selina*.

Kristina Léwna, *Mòtowidło*, Wejherowo 2016, wyd. Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, ss. 117 + 2 nlb

Kolejna publikacja urodzonej w Pucku pisarki, polonistki, laureatki wielu nagród, m.in. w konkursie prozatorskim im. Jana Drzeżdżona, wydana przez Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie przy finansowym wsparciu Powiatu Wejherowskiego i Gminy Puck. Opowieść otwiera rozdział pierwszy pt. *Zabic Smãtka*.

„Ziemia moja...”. Antologia poetów i satyryków Ziemi Wejherowskiej, z. VI, Wejherowo 2016, Wydawnictwo MS Wejherowo, Muzeum Piśmiennictwa i Muzyki Kaszubsko-Pomorskiej w Wejherowie, ss. 152

Dyrektor wejherowskiego Muzeum, Tomasz Fopke tytułem wstępu napisał, iż walorem tego zbioru, podobnie jak poprzednich, jest różnorodność poetyckich skojarzeń na otaczającą nas rzeczywistość, tym razem wzbogacona o satyrę (s. 3). W środku zarówno poetyckie debiuty jak i kontynuacje twórczych starań. Poeci z Wejherowa, Rumi, Redy, Gościcina, Bolszewa, Rybna i Koleczkowa i wszystko, co im w duszy gra w towarzystwie satyryków Tadeusza Buračewskiego i Mirosława Odynieckiego.

***Szpòrtë z Lutnią. Kaszubska biesiada z dowcipami, tekst i muzyka śpiewów biesiadnych* Tomasz Fopke, Gdynia 2016, Wydawnictwo Region, ss. 111 + 1 nlb + CD**

„Ponad 500 dowcipów po kaszubsku plus płyta CD z nagraniem kilkudziesięciu żartów w wykonaniu członków chóru Lutnia z Luzina” (z obwoluty). W *Słowie wstępnym* przywołano myśl kaszubskiego kpiarza i pisarza, Hieronima

Derdowskiego, że „Dobry żart tynfa wart”, odnosząc jej ponadczasowość do ponadczasowości dowcipów, żartów – szpntów, w których ludzka głupota czy relacje damsko-męskie, wywołują zdrowy śmiech. Całość zebrał i przygotował Tomasz Fopke, wyboru dokonał dziennikarz i redaktor naczelny miesięcznika „Pomerania” Dariusz Majkowski.

A.A. Milne, *Miedziôdk Pùfôtk*, z òryginału anielszczégò przełożëła Bòżëna Ùgòwskò, malënczi Ernest H. Shepard, Gdańsk 2015, wyd. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, ss. 165 + 2 nlb

Z oryginału angielskiego na kaszubski przełożyła, ku uciesze mieszkających na Kaszubach fanów Kubusia Puchatka, Bożena Ugowska. Spacer po 100-milowym lesie, w towarzystwie jego przyjaciół, dla dużych i małych.

Piotr Kalka, Jarosław Ellwart, *Archeologiczne zabytki Pomorza. Województwo pomorskie*, Gdynia 2017, Wydawnictwo Region, ss. 223 + 1 nlb

Interesujący przewodnik „po zabytkach archeologicznych Pomorza, prezentujący najciekawsze stanowiska i obiekty archeologiczne, placówki muzealne i skanseny tematyczne znajdujące się na terenie województwa pomorskiego” (Od autorów, s. 5). Tomik podzielony jest na dwie części: *Najdawniejsze dzieje Pomorza* oraz *Historia pomorskiej archeologii*. Druga część z kolei podzielona jest na pięć rozdziałów: *I. Cmentarzyska*, *II. Kamienne kręgi*, *III. Grodziska*, *IV. Skanseny archeologiczne*, *V. Muzea*. Trzy ostatnie strony zapełnia wybór literatury.